

مفهوم مسئولیت اجتماعی شرکتی

ایجاد حوزه‌ای به نام مسئولیت اجتماعی شرکتی و تبیین ابعاد آن، تلاشی به منظور تبیین این وظایف است. این مفهوم با تغییر مبانی فلسفی و دیدگاه دانشمندان نسبت به سازمان و محیط آن، تحولاتی داشته است. مسئولیت اجتماعی شرکتی، مدت زیادی است که توجه بخش آکادمیک، پژوهشگران، شرکت‌های غیردولتی و دولت را به خود جلب کرده است و به عنوان یکی از ابعاد مهم فعالیت‌های عملیاتی شرکت‌ها، درآمده است. در اینجا به بررسی بخشی از متداول‌ترین تعاریف مسئولیت اجتماعی شرکتی خواهیم پرداخت.

مسئولیت اجتماعی شرکتی، تعهد تصمیم‌گیران برای اقداماتی است که به‌طور کلی علاوه بر تأمین منافع خودشان، موجبات بهبود رفاه جامعه را نیز فراهم می‌آورد. مؤسسات مسئول‌اند که از آلوده کردن محیط‌زیست، اعمال تبعیض در امور استخدامی، بی‌توجهی به تأمین نیازهای کارکنان خود، تولید محصولات زیان‌آور و نظایر آن که به سلامت جامعه لطمه می‌زنند، بپرهیزند و سازمان‌ها باید با اختصاص منابع مالی، در بهبود رفاه اجتماعی مورد قبول اکثریت جامعه بکوشند.

به عبارتی دیگر می‌توان گفت، مسئولیت اجتماعی، مجموعه وظایف و تعهداتی است که سازمان بایستی در جهت حفظ و مراقبت و کمک به جامعه‌ای که در آن فعالیت می‌کند، انجام دهد. مسئولیت اجتماعی، وظیفه‌ای است بر عهده مؤسسات خصوصی، به این معنا که تأثیر سوئی بر زندگی اجتماعی که در آن کار می‌کنند، نگذارند. وظایفی چون: آلوده نکردن، تبعیض قائل نشدن در استخدام، نپرداختن به فعالیت‌های غیراخلاقی و مطلع کردن مصرف‌کننده از کیفیت محصولات، که این وظایف مبتنی بر مشارکت مثبت در زندگی افراد جامعه است.

کمیسیون اروپا مسئولیت اجتماعی شرکتی را به عنوان مفهومی تعریف می‌کند که به موجب آن شرکت‌ها ملاحظات اجتماعی و محیطی را در عملیات تجاری خود و در تعاملات خود با ذینفعان خود به صورت داوطلبانه رعایت می‌کنند. این مفهوم درباره سازمان‌هایی است که تصمیم دارند تا از حداقل الزامات قانونی و مسئولیت‌های ناشی از توافقات جمعی عبور کرده تا نیازهای اجتماعی را مورد توجه قرار دهند. همچنین کمیسیون جوامع اروپایی (2001) مسئولیت اجتماعی شرکت را به عنوان "ترکیب داوطلبانه ملاحظات اجتماعی و محیطی در عملیات تجاری شرکت‌ها و روابط آن‌ها با گروه‌های ذینفع" تعریف می‌کند.

سازمان بین‌المللی استاندارد در سال 2010 در قالب ایزو 26000 مسئولیت اجتماعی شرکتی را در قبال تأثیرات و پیامدهای تصمیمات و فعالیت‌هایش بر جامعه و محیط‌زیست، به‌طور شفاف و اخلاقی شامل موارد زیر تعریف کرد:

- مشارکت در توسعه پایدار، شامل بهداشت و رفاه جامعه؛
- در نظر گرفتن انتظارات ذینفعان؛
- تطابق با قوانین و سازگاری با هنجارهای بین‌المللی؛
- یکپارچه‌سازی مسئولیت اجتماعی در سراسر سازمان و استفاده از آن در روابط خود

این تعریف اصول مسئولیت اجتماعی شرکتی را به صورت زیر شرح می‌دهد:

پاسخگویی: یک سازمان باید مسئول آثار خود بر روی جامعه، اقتصاد و محیط باشد. این اصل حاکی از آن است که یک سازمان باید رسیدگی موشکافانه‌ای را بپذیرد و همچنین وظیفه‌ی پاس دهی به این رسیدگی را به عهده گیرد.

شفافیت فعالیت‌های سازمان: یک سازمان باید در یک وضعیت شفاف، دقیق و کامل قرار داشته باشد و دارای درجی منطقی و کافی از سیاست‌ها، تصمیم‌گیری‌ها و فعالیت‌هایی باشد که مسئول آن‌هاست، از جمله آثار مشخص و احتمالی آن بر جامعه و محیط. این اطلاعات باید به سهولت موجود بوده و مستقیماً در دسترس قرار گیرند و برای گروه‌هایی که تحت تأثیر سازمان هستند، قابل درک باشند.

رفتار اخلاقی: رفتار یک سازمان باید براساس ارزش‌هایی نظیر صداقت، انصاف و درستی باشد. این ارزش‌ها دلالت بر دغدغه برای انسانها، حیوانات و محیط و توجه به آثار فعالیت‌های سازمان و تصمیم‌گیری‌های آن بر روی منافع ذی‌نفعان دارند.

توجه و احترام به اجرای قانون: توجه به اجرای قانون به حاکمیت قانون اشاره دارد و به طور خاص منظور این است که هیچ فرد یا سازمانی فراتر از قانون نبوده و دولت نیز تابع قانون است. در زمینه‌ی مسئولیت اجتماعی، احترام به تأمین قانونی به معنای آن است که یک سازمان با تمامی قوانین و مقررات اجرایی موافقت داشته باشد. این اصل حاکی از آن است که باید برای آگاهی از قوانین و مقررات اجرایی تلاش شود تا افراد درون سازمان از تعهدات خود مطلع باشند.

احترام به منافع و علائق سهامداران: یک سازمان باید به منافع ذینفعان خود احترام گذاشته، آن‌ها را در نظر داشته و پاسخگو باشد. اگرچه اهداف یک سازمان ممکن است به منافع مالکین، اعضا، مصرکنندگان یا اعضای خود محدود باشد، دیگر افراد و گروه‌ها نیز ممکن است دارای حقوق، ادعاها یا منافع مشخصی باشند که باید در نظر گرفته شوند. به طور کلی، این افراد یا گروه‌ها، ذی‌نفعان سازمان را تشکیل می‌دهند.

احترام به حقوق انسان: رفتار با احترام با تمامی افراد و تلاش ویژه برای کمک به افراد گروه‌های آسیب‌پذیر. یک سازمان باید به حقوق انسانی احترام گذاشته و اهمیت و عمومیت آن‌ها را در نظر بگیرد. حقوق انسانی به رفتار محترمانه‌ی تمامی افراد صرف‌نظر از خصوصیات شخصی آنها و صرفاً به دلیل انسان بودنشان اشاره دارد.

احترام به هنجارهای بین‌المللی: یک سازمان باید ضمن رعایت قوانین داخلی هر کشور به هنجارهای بین‌المللی هم احترام گذاشته و برخلاف آن هنجارها عمل نکند.

لازم به ذکر است مسئولیت اجتماعی شرکتی منتقدانی نیز داشته است. میلتن فریدمن، اقتصاددان مشهور، از پیشگامانی است که مسئولیت سازمان‌های تجاری را به حداکثر رساندن سود در محدوده قانون بدون هرگونه دسیسه یا نیرنگی عنوان می‌کند و معتقد است مسئله‌های اجتماعی را باید به افراد و نهادهای دولتی واگذار کرد، چراکه تعیین نیازهای نسبی و میزان آن‌ها، در حد مدیران شرکت‌ها نبوده و در صورت انجام، بر درآمد شرکت‌ها تأثیرگذار است. عمده انتقادات وارد بر مفهوم مسئولیت اجتماعی شرکتی شامل مفهومی گسترده و مبهم، اصطلاحی برآمده از کارهای علمی، دشواری عملیاتی کردن آن، سویه بالقوه مفهوم مسئولیت اجتماعی به سمت منافع خاص می‌شد. ضمناً طرفداران نئوکلاسیک‌ها، مفهوم مسئولیت اجتماعی را خدشه وارد کردن به حقوق مالکیت و در کل تهدیدی بر جامعه آزاد می‌دانستند.

آرش خان دل

